A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve	53	207-230	Pécs, 2015

Regensburgtól Sulináig és vissza
Eilingsfeld János hajóskapitány fotográfiai hagyatéka a 20. század első feléből

Kincses Károly

e-mail: kncsskrly@gmail.com

Elöljáró beszéd

Ritka, mint a fehér holló, hogy ehhez hasonlóan intakt, komplett fotós életművek kerüljenek múzeumi közgyűjteménybe, ott meg is őrződjenek, s néhány éves, évtizedes szunnyadás után a világ szeme elé táruljanak. Ilyen Eilingsfeld János /Johann Eilingsfeld/ folyami hajóskapitányé, aki a huszadik század első néhány évtizedét fotografálta végig, nem is akárhogyan és nem is akármit.

Több dolog emeli ki a hasonlók közül. Jóvoltából egy speciális szakma képviselőjének fényképei maradtak ránk, melyekből képet kaphatunk a dunai hajózás aranykorából, amikor szép építésű, lapátkerekes gőzhajók járták a Dunát, elegáns dámák és urak sétáltak a fedélzeteken, akiket snájdig hajóstisztek társaságában díszegyenruhás kapitány látott vendégül esténként a hajók szalonjában. Ennek a társasági életnek képi lenyomatai, vendégkönyvi bejegyzései alkotják a hagyaték egyik részét. Sok képet készített továbbá Eilingsfeld az első világháború alatt is, ezekből pedig a flottillások, dunai monitorok, elsüllyesztett hajók és uszályok létére látunk rá, valamint partközeli építményeket, hidakat, gátakat, egyéb műtárgyakat szemlélhetünk most, amikor éppen száz esztendeje kitört a nagy háború. Melyet aztán még nagyobb követett, de ez már más történet. Azonban pusztán a hajózástörténet szempontjából is pótolhatatlan az életmű, mert nem csak a maga által kapitányolt tucatnyinál több gőzösről vannak képeink, de előszeretettel fotózta a Duna összes nagyobb hajóját, ha szolgált rajta, ha nem. Ráadásul, még mindezeken túl, Eilingsfeld János fotós hagyatéka a fotográfia történetében is jelentős állomás, mert tulajdonképpen egy kicsi és zárt világ üzen általa, még akkor is, ha látszólag ezer kilométernyi távolságokat járt be a különböző vontatók és gőzhajók kapitányi hídjain. De aki hajózott már életében, az tudja, hogy a hajó mikrovilága szinte érintetlenül úszik végig a folyón, s a partmenti tájak mint egy mozielőadás filmkockái peregnek a szemünk előtt. A kapitány igazából el sem távolodott a hajójától, hajóitól, gyakorlatilag a képek mentek hozzá, s ő csak begyűjtötte őket, mint a nagy hálót szövő pók.

A fotótörténet-írás ismer szép számmal olyan alkotókat, akik fényképezőgépük optikáját már-már mániákusan, egész életükben csak arra fordították, ahol őket érdeklő dolgok estek meg, és semmi mást nem fotóztak. Rosti Pál a szabadságharc után csak azért tanulta meg a fényképezés akkor még felettébb bonyolult eljárását, hogy kétéves

útján Kubában, Venezuelában és Mexikóban fényképezhessen. Ezeken a helyeken fotografált nem több mint száz felvételt, s aztán soha többé nem nézett fényképezőgép mattüvegére hátulról. Hasonlóan csak egy dologra fókuszáltak, jobbára az általuk agyonlőtt állatok tetemét fényképezték az ismert és híres vadász-fotósok, Kittenberger Kálmán vagy Széchenyi Zsigmond. De hozzájuk hasonlóan járt el mondjuk a harmincas években Kálmán Kata, Sugár Kata is, akik szinte csak arcokat vettek célba keresőjükkel, s mutatták meg az arcokon keresztül a sorsokat. És sorolhatnám még. Ezek az egy húron pendülő, egységesnek mondható életművek valódi csemegét jelentenek a fotómuzeológusnak. Eilingsfeld is ilyen egytémájú fotográfus volt, még ha első látásra nem okvetlenül tűnik olyannak.

A fényképező hajóskapitány

Élete nagy részében az Európa tucatnyi országát összekötő Dunán hajózott, s míg lassan araszolt hajójával ár ellen Galactól Belgrádig és tovább, volt ideje elgondolkodnia az eltérő kultúrájú, más és más gazdasági, történeti körülmények között kialakult és regnáló népek közti egyezéseken és különbözőségeken. Szerencsénkre nem csak nézte, hanem valamennyit ebből meg is örökített. Magyar, bolgár, román, szerb, bosnyák, német és még ki tudja hány náció férnek meg békésen a fotóin. És első pillantásra bármilyen furcsán hangzik is, életművének legfontosabb része egy nem Duna-menti városban, Pécsett található, méghozzá a Janus Pannonius Múzeum Történeti Osztályának archív fotógyűjteményében. Ők őrzik Johann Eilingsfeld hajóskapitány fotográfiáinak, üvegnegatívjainak, albumainak, naplóinak, dokumentumainak, leveleinek sokaságát. A kapitány különböző beosztásokban és különböző hajókon szolgálva több százszor tette meg az utat Regensburgtól a Fekete-tenger melletti Sulináig, mint az Első cs. kir. szab. Duna Gőzhajózási Társaság (DGT) alkalmazottja. És természetesen útjain gyakran fényképezett, így hozva létre egy mind számarányában, mind az ábrázoltakat tekintve jelentős gyűjteményt. Nem volt művész, de megtanult fényképezni, általában jó gépekkel, jó anyagokra dolgozott, s gondot fordított a viszonylag precíz adatolásra is. Hátramaradt irataiból, levelezéseiből, negatívjai tárolózacskóinak feliratairól úgy tűnik, rendkívül precíz ember volt. Salamon Gábor, életművének egyik kutatója megerősítette ezt: „*Valóban nagyon akkurátus és precíz volt. Vannak tőle származó könyveim, amelyek első oldalain a vásárlás helyszíne, dátummal és árral van feltüntetve, valamint kétféle pecsétje volt, német és magyar, amit rányomott az első és hátsó oldalra. Hihetetlen, de volt még egy pecsétje, amit minden könyvének az utolsó lapjára rányomott: 'gelesen' azaz elolvasva.*"

Foglalkozzunk kicsit az életrajzával is. Mözsön született, Tolna megyében, 1877. január 8-án, és Dunaszekcsőn hunyt el 1967. október 28-án. Mözs (németül Mesch vagy Mötschau) 1989-ig önálló község volt, mostanában már csak Tolna város része. Aki keresi, az a Duna jobb partján tegye, Szekszárdtól kb. 11 kilométerre. Lakossága még most is vegyes, messziről idekerült svábok, felvidéki szlovákok, magyarok egyként lakják. Schwarzwaldból, Württembergből, Thüringiából, Bajorországból érkeztek ide betelepülők a XVIII. század elején. Eilingsfeld Johann is egy Majna mellől származó sváb paraszti családból származik, nem véletlen, hogy az anyjával, Anna Eilingsfelddel való összes levélváltása német nyelven történt, de természetesen hibátlanul írt és beszélt magyarul is. Apja, id. Johann Eilingsfeld a helyi temetőben nyugszik, fia egyik fényképén jól olvasható a sírkereszten a neve. Amikor a hajóssá lett ifjabb Johannak a hajóival történt eseményekről kellett hivatalos beszámolókat, jelentéseket írnia, pont olyan jól

fogalmazott magyarul és németül is. Német anyanyelvén és a magyaron kívül természetesen beszélt románul, szerbül és bolgárul is, hiszen szüksége volt rá.

Első felesége 25 éves korában elhunyt, második asszonyát, a dunaszekcsői postamestert csak a hajóstársaságtól való leszerelése után vette feleségül. A kettő között pedig zavartalanul hajózott, mint a Duna Gőzhajózási Társaság (DGT) alkalmazottja. Gyermekei nem születtek. Hajós életét teljes egészében a DGT-nél töltötte, innen vonult nyugállományba közvetlenül a II. világháború kitörése előtt.

Végigjárta a szamárlétrát annak rendje és módja szerint, amíg hajóskapitány lett. Személy- és teherhajókon teljesített szolgálatot, gyakran váltva hajót, ahogy a vezénylése szólt. 1905-ig még csak matróz, majd néhány év elteltével kormányosként szolgált. 1909-ben lett a *Carl Ludwig* lapátkerekes gőzhajón III. osztályú segédtiszt. (Hildegarde/1853 típusú, épült: 1853-ban a DGT Óbudai Hajógyárában, 1853-1938 között hajózott a DDSG Wien zászlója alatt.) Egy évvel később előléptették ugyanezen a hajón, s akkortól titulusa másodosztályú segédtiszt. 1911-ben az *Albrecht* gőzüzemű oldalkerekes személyhajón lett másodkapitány. (Épült: 1853, DGT Óbudai Hajógyára, működött 1853-1925 között, DDSG, Wien.) De csak egy esztendőt töltött az itteni tiszti kajütben, mert 1912-ben már a sokkal előkelőbb és nagyobb, 1845-ben épült oldalkerekes személyszállító gőzhajó, a *Sophie* másodkapitánya. Tudott valamit az emberünk, mert meglehetős gyorsasággal kúszott felfelé a ranglétrán, hiszen 1913-ban, harminchat évesen megkapta első kapitányi kinevezését a *Salzach* nevét viselő hajóra. (Braunau/1856 típusú gőzüzemű oldalkerekes vontatóhajó, épült: 1856, Ignaz Mayer Werft, Linz, 1865-től 1919-ig használta a DDSG Wien.) 1914-ben a *Gisela* nevű, Nádor/1846 osztályú gőzüzemű oldalkerekes személyszállító hajógőzöst irányította parancsnokként. 1914 októberétől a *Lajta* kapitánya. (Carl/1865 típusú gőzüzemű oldalkerekes vontatóhajó, az Ignaz Mayer Werft, építette Linzben, és 1874-1918 között használta a Duna Gőzhajózási Társaság.) 1916-ban az *Erlaff* gőzös kapitánya. 1918-1920-ban az *Ipoly* nevű oldalkerekes vontatóhajón volt kapitány. (Épült: 1872, DGT Óbudai Hajógyára, és 1920-ig hajózott a DDSG fennhatósága alatt.) 1921-ben kis ideig az *Iris* oldalkerekes gőzhajó kapitánya, de már ez év októberében a *Habsburg* gőzös kapitánya. (Buda-Pest/1866 típusú oldalkerekes személyszállító gőzhajó, épült: 1867, Stabilimento Tecnico Fiumei Hajógyár, Újpest, 1904 és 1938 között volt a DDSG hajója.) Itteni karrierjének egy baleset vetett véget. „*A Hajó és Gépjavítóműhely Rt. a következő kárjelentést küldte be hozzánk és kérte a kár felvételét. Október hó 29-én a Dráva útnál elhaladó Dunagőzhajózási „Habsburg" nevű személyszállító gőzös teljes lefelé jövőbe a HGRT 6. számú uszályának a magazin koszorúját és fedélzetét 7 méter hosszúságban beszakította. Felhívjuk, hogy ez ügyben az előírt sérülési ügyiratot hozzánk mielőbb beküldje. Az Első Duna Gőzhajózási Társaság Forgalmi Igazgatósága.*" (A gépírásos levél eredetije JPM adattár.) 1921 decemberében a Juno nevű, Mercur /1853 típusú, svájci építésű, gőzüzemű oldalkerekes személyhajó kapitánya, de itt sem melegedett meg a szék alatta, mert a következő évben már a legtöbbet fényképezett hajóján, a vadonatúj, ekkor vízrebocsátott Helioson találjuk, melyen 1922-től 1924-ig főkapitányként uralta a parancsnoki hidat, s volt matrózok, hajósok, tisztek „élet-halál" ura. (Sternklasse típusú lapátkerekes gőzhajó, a DGT Óbudai Hajógyárában készült, és 1922-1945 között járt a Duna Gőzhajózási Társaság hajójaként.) 1926-ban ideiglenesen a *Pollux* gőzüzemű oldalkerekes vontatóhajó kapitánya, majd visszatért a *Helios*ra 1926 júliusában. Három évvel később, októberben lett a meglehetősen öregecske, akkor már majd nyolcvanéves *Tisza* oldalkerekes vontató kapitánya. Meglehetős visszalépés volt a nagy, büszke sétahajóról ide kerülni, nem tudjuk, mivel érdemelte ki. 1929 novemberében az *Isper* nevű, Béke típusú oldalkerekes vontató gőzhajó kapitánya. Itt csak egy hónapig szolgált, decemberben már a *Krems* kapitánya. 1931-től a *Kolowrat* kapitánya. A lapátkerekes vontató 1848-ban csú-

szott le a DGT Óbudai Hajógyárának sólyáján és majd száz évvel később, 1944-ben egy víziakna-robbanás következtében süllyedt el az 1233. folyamkilométernél. Természetesen Eilingsfeld ekkor már a sokadik hajóján volt. 1931 szeptemberében nevezték ki a *Venus* gőzüzemű oldalkerekes személyhajó kapitányának. Innen megszakadtak az általam látott feljegyzések, nem tudjuk, hol folytatta és hol fejezte be hajós pályafutását, de a hírek szerint még a második világháború kitörése előtt nyugállományba vonult.

Mint ahogy pontosan azt sem tudjuk, hol, kitől tanult meg fényképezni. Megmaradt fényképei, negatívjai közül a legkorábbiak 1913-ból származnak és az utolsók az 1940-es évek elején készültek. Ameddig nem tudunk pontosabbat, tételezzük fel, hogy e két időpont közötti három évtizedben fotózott. Ez idő alatt viszont folyamatosan hajózott, kis túlzással csak a szabadságait töltötte a parton. Nem csak saját fényképész-felszereléssel rendelkezett, de jó okunk van feltételezni, hogy felvételeit is maga dolgozta ki. Ez kezdetben nem igényelt túl sok gépet, tartozékot, laborfelszerelést, hiszen az első évtizede felvételeit csupán kontaktolta zselatinos napfénypapírra (arisztó), kicsit később zselatinos gázfénypapírra. Ehhez pedig elegendő volt mindösszesen egy lemezhívó tank, melyben a jobbára 9x12 cm-es üvegnegatívjait előhívta, aztán kellett még egy szárítóbak, néhány napfény-másolókeret, két kis tálka s három üveg. Ezek kényelmesen elférhettek a mindenkori parancsnoki kajütben. Megmaradt több, korabeli, vintázs pozitív kontaktja, melyek hátára felírta a papír fajtáját, az előhívás némely adatát, az alkalmazott szűrőt, ami a korabeli műkedvelő fényképészek bevett gyakorlata volt. Valamennyi üvegnegatívját egyenként betasakolta előrenyomott, német feliratú negatívtartóba, ellátta a megfelelő feliratokkal, amelyekből a felvétel agnoszkálásán, a hely, felvételi idő és a képen szereplő személy vagy esemény mellett számos következtetést vonhatunk le az általa használt nyersanyagok fajtájáról, az előhívási technikájáról, a szűrőhasználatáról, a választott kimásolópapír fokozatáról, fajtájáról is. Később aztán ő is, mint fotós társai kivétel nélkül, áttért a zselatinos előhívópapírokra, ehhez már célszerű volt nagyítógépet, nagyítókeretet, sötétkamra lámpát, szárítógépet is beszereznie. Nem bizonyított, hogy ezeket a késői képeit a hajókon berendezett kis laboratóriumban maga készítette volna. Pozitív felvételeit többféle szárazbélyegzővel, gumipecséttel jegyezte: Köralakban: „Fotograf. Kap. Eilingsfeld" vagy „Johann Eilingsfeld Captain", Eilingsfeld János hajóskapitány Dunaszekcső (Baranya megye), pozitív képeit néha a képes oldalon, néha a hátoldalon aláírta.

A fényképeit több könyvben is leközlik, még hajózással foglalkozó idegen nyelvű szakkönyvekben is. Ennek egyik oka lehet, hogy a képeit a húszas-harmincas években több példányban sokszorosította és osztogatta utasoknak, kollégáknak. Felesége a dunaszekcsői postán árulta a fényképeiből nyomtatott képeslapjait. Most is van még Salamon Gábor tulajdonában közel ezer darab, a dunapentelei vízimalomról készült, el nem adott, postatiszta képeslapja. A háború alatt és utána is állandóan anyagi gondokkal küzdött, lehet, ez vezetett oda, hogy abbahagyta a fotózást, véli a többször idézett Salamon.

Ha Eilingsfeld valamennyi megmaradt felvételét egyesével megvizsgáljuk, egyetlen olyan felvétele van, amely minden szempontból kiemelkedik a többi közül. No, nem a briliáns kép okán, nem is a kompozíció mindent felülmúló tökéletességéért emeltük ki, hanem mert olyan képet tudott készíteni, amilyet senki, a jelen levő profi fotóriporterek közül sem. IV. Károlyt sikertelen visszatérése után 1921 novemberében Madeira szigetére száműzték, távozásakor Eilingsfeld János hajósként részt vett november 21-én a bajai eseményen, mikor a király és családja két angol cirkálón kényszerűségből végleg elhagyta Magyarországot. Ezen alkalomból fényképfelvételt készített a királyról. Eilingsfeld valószínűleg nem önként volt jelen IV. Károly behajózásánál. Az angolok számára ismeretlen, idegen terület volt a Duna, ezért szükségük volt olyan hajósra, aki

ismerte a folyó sajátosságait (hajóút elhelyezkedése és jellemzői), így került Eilingsfeld János a második monitorra ún. „lotz"-ként. Másként nem kerülhetett volna a győztes fél hadihajójára. A fényképen látható első hajó az angol Glowworm monitor, erre szállt fel a királyi pár. Felnagyítva látható, hogy a hajó parancsnoka tiszteleg a királynak. Eilingsfeld János a másik monitoron, a Blue Birdön tartózkodott. Ez a hajó volt a királyi családot szállító monitor kísérője. Senkit nem engedtek az esemény közelébe, mindenkit, még az újságírókat és fényképészeket is, távol tartottak a felsorakozott katonák, csendőrök. Eilingsfeld is csak lopva tudta a felvételt elkészíteni a parancsnoki híd bal oldaláról, mivel a monitor álló helyzetében akkor éppen senki nem tartózkodott a kormányállásban és a parancsnoki hídon. A kormányállás pedig takarta őt a part felől. Továbbá látható, hogy a napvédő ponyvákat még nem szedte le a személyzet, így alulról a fedélzetről sem láthatták őt. Ezt a felvételt őrzi a JPM Várostörténeti Múzeuma F 4700. nyilvántartási számon. A fényképeit ismerve Salamon nem tud más képről, ami ezzel az eseménnyel vagy úttal kapcsolatban készült volna. Ezt az egy képet sokszorosította és adott belőle rangosabb utasainak. Van egy levél Salamon Gábor birtokában, amit Károlyi Mihály anyósa írt neki ezzel a fotóval kapcsolatban (kért tőle még egyet, mert egy újságíró ellopta az asztaláról – Salamon Gábor közlése, 2014. október 22.)

Eilingsfeld fura átmenetet képez az amatőr, vagy, ahogy akkor mondták, műkedvelő fotográfus, és a folyami hajós voltából eredően fotóriporteri attitűd között, minek következtében olyan fotókat hagyott ránk, melyeket más, profi fényképész ilyen vagy olyan okból nem készített, nem készíthetett volna el. Amatőr volt, amikor hajója utasait, csoportokat, baráti társaságokat örökített meg, gyakran maga is beállva a csoportok szélére. Akkor is a kíváncsi amatőr szemével választotta témáit és exponált, amikor a Duna-menti városok folyóparti életét, táj- és városképeket fotózott. A kiemelkedő Eilingsfeld-fotók, negatívok nagyobbik része az első világháború idején keletkezett. Itt megint a fotóriporteri szerep erősödött. Ezekből képet alkothatunk a Duna-menti országok korabeli állapotáról, a folyami hajózásról és hajókról, némely hadieseményről (sebesültek behajózása, roncsok, elsüllyedt hajók kiemelése, szétlőtt parti épületek…). Természetesen lefényképezte az összes hajóját, melyen szolgált, vízi baleseteket, kikötőket, hajógyárakat, hajómalmokat, hajókat és vontatmányokat. Itt nem a látványba belefeledkezett amatőr választotta ki a fényképezésre érdemes témákat, hanem a folyami hajóskapitány, akit szakmájához ezer szál kötött, így mindent begyűjtött, amire szüksége lehetett. De képei között maradt még számos a hajóin megfordult ismert és ismeretlen utasokról, így József Ferenc főhercegről és feleségéről, Anna főhercegnőről, vagy Felvinczi-Takács Zoltánról, aki akkoriban éppen a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeum igazgatója volt. Ezek a társasági fotók az ábrázoltak megörökítésén kívül semmi más célt nem szolgáltak, s inkább maga a fényképezés aktusa volt a hajóutat felejthetetlenné tenni akaró kapitány célja, mint az elkészült kép művészi vagy egyéb kvalitása. Maradt még néhány portré róla, illetve családjának tagjairól, a már említett utolsó magyar király, IV. Károly száműzetéséről és ezzel nagyjából kész is a leltár.

A hagyaték

Dunaszekcső egy szalagfalu. Határtól határig 3 km hosszú és talán 500 méter széles. A falu közvetlenül a Duna mellett fekszik, és az 56-os főút szeli ketté. Itt, a Posta utca 19-ben lakott a nyugdíjas kapitány 1967-ben bekövetkezett haláláig, s itt találták meg a hagyatékának egy részét, amit egy nedves pincéből hoztak fel, ezért helyenként penész pusztította a képeket, negatívokat. Az édesanyja háza még megvan Dunaszekcsőn. Azt,

ahol Eilingsfeld János élt, már lebontották, helyén egy új családi ház áll most (Salamon Gábor közlése). Nyugdíjas évei alatt Eilingsfeld János évekig kutatta, honnan jöttek felmenői magyar területre. A Majna mellől az ottani plébános írt neki levelet, hogy megtalálta családja őseit. Aztán meghalt kilencvenesztendős korában. Gyermeke nem volt. Hagyatékát sokfelé széthordták, könyvei, fotógyűjteményének egy része, értékes tárgyai idővel elkallódtak. Levelezésének töredékét sikerült a Baranya Megyei Múzeumok mohácsi gyűjteményébe menteni. A Janus Pannonius Múzeum Történeti Osztálya őrzi az Eilingsfeld-hagyaték legnagyobb részét. 728 darab üvegnegatív, 5 darab nitrát negatív, valamint 93 fotó. Ezek legnagyobb része már digitalizálásra és feldolgozásra is került. Bekerült Eilingsfeld könyvtárának maradéka, néhány személyes tárgya – mint gramofonja és 70 db gramofonlemeze, inge, révkalauzi sapkája, ládája, kályhája –, továbbá hajós munkásságához kötődő iratanyagok, melyeket 1975-ben részben az özvegytől vásárolt meg, részben Simai Antalnétól (özv. Eilingsfeld Jánosné testvérétől) B. Horvát Csilla muzeológus. Rajta kívül foglalkozott a hagyatékkal Dr. Bezerédy Győző, Millei Ilona restaurátor, és Füzi István fotós, aki digitalizálta az anyagot a múzeumban. Salamon Gábor hajós, Ferkov Jakab, a mohácsi múzeum igazgatója is értékes ismeretek birtokában van. Az én figyelmemet 2010-ben Szász Balázs hívta fel rá: „MINDENKÉPP írj, mit gondolsz, nekem nagyon tetszik!" – állt az akkori levelében. A megmaradt albumok közül páratlanul értékes szakmatörténeti részleteket rejt az a kötet, mely Eilingsfeld János hajóskapitány feljegyzéseit tartalmazza a hajón szolgálatot teljesítő személyzetről. 1924-1928. (A.1005.77) (német nyelven) Egy másik albumnak a címe: a Helios gőzös emlékkönyve 1922. VII. 25. – 1936-ig. (A.1063.77). Benne egyebek mellett egy beragasztott gépírásos levél: „*Hajófülke beosztás az Isis gőzösön. 1921. IX. 10. 1. számú fülke: Almády Ödön, 2. fülke: Gyarmathy és Jordán, 1.2.3.4. számú férfiágyhelyeken Tieffenbacher főfelügyelő, Schmied felügyelő, Deutsch felügyelő. Megjegyezzük, hogy a hajóparancsnok fülkéjében a bíbornok hercegprímás úr Őeminenciája fog elhelyeztetni. Első Duna Gőzhajózási Társaság Forgalmi Igazgatósága Kalmár*." A hajó emlékkönyvében számos bejegyzés között: „*Keresztelő napjának emlékére 1923. 10. 23. dr. Felvinczi-Takács Zoltán*". Voltak utasai, akik az emlékkönyvbe rajzoltak, egyikük a kapitány portréját ceruzarajz formájában. A harmadik általam átnézett album a Helios gőzös emlékkönyve az 1926-1928 közötti időből (A.1064.77). Az egyik bejegyzést idézem: „*Gyönyörű szép napok voltak, csupa kedély, s öröm. Hálával fogunk mindég a végtelenül kedves hajóparancsnokra gondolni. Köszönjük mindazt a jót, amiben ő részesített minket. Anna főhercegnő és Dr. József Ferenc fhg. 1928. VIII. 22-25.*" Itt található a Helios hajó tervrajza (nagyméretű korabeli fénymásolt rajzok) (A.1066.6.77).

Megőrződött egy körlevél a DDSC Kapitány Klubtól. (1 oldal gépirat A.1066.1.77), valamint Eilingsfeld János hajóskapitány jelentései az igazgatóságnak 1918-1920 (A.999.77). Minden hajózástörténeti szakembernek páratlan forrást jelenthet a DDSC hajók és tiszti személyzet felsorolása 1909 (A.1066.7.77). 1939. január 21-ei keltezésű a Hajóskapitányok Segélyegyletének meghívója Eilingsfeld részére (A.1066.2.77). Egy évvel korábbi a meghívó a DGT hajóskapitányok Segélyegyletének 1938. február 19-i ünnepi jubiláris közgyűlésére (A.1066.13.77.). Eilingsfeld szakmai munkájáról nagyon sokat megtudhatunk abból az iratcsomagból, mely a Havarie-Akt (esemény-jelentések) 1913-1931 között címet viseli (1000.1-1000.76 számok alatt). És végül, valódi kuriózum a Vándorkönyv Eilingsfeld János részére 1860 és 1863 között (I.86.86), melyből pályakezdéséről, vándorlásáról tudhatunk meg fontos részleteket.

1. ábra: Eilingsfeld János portré
(Goszleth István és fia felv.)

2. ábra: Eilingsfeld János vándorkönyve

3. ábra: Eilingsfeld Anna (E. J. édesanyja)
(Nädler felv.)

4. ábra: A dunaszkecsői postáskisaszsony (E.J. későbbi felesége)

5. ábra: Az Eilingsfeld családról készült csoportkép Dunaszekcső, 1913. március

6. ábra: Eilingsfeld János sírja Dunaszekcsőn (Salamon Gábor felvétele)

7. ábra: Dunaszekcső látképe a Kerekhegyről, 1913. március 6.

8. ábra: Idős asszony a ravatalon, 1913.

9. ábra: Tutrakan (Bulgária) kikötője, 1913. július

10. ábra: Hajó fedélzetén ülő négy bolgár katona Plathnál, 1913.

11. ábra: Csoportkép a hajón – negatív, kontakt, tasak, 1914.

12. ábra: Husti János képe Dunaszekcső, 1914. március

13. ábra: Császári és királyi népfelkelő portréja a *Sarajevo* hajón, 1914. augusztus

14. ábra: Sebesültek átrakása a kórházhajóra, 1915.

15. ábra: Elsüllyesztett hajók, 1915. k.

16. ábra: Kártya és Unicum egy hajó fedélzetén, 1915. március 21.

17. ábra: A téli kikötő, Dunaszekcső, 1915. május 12.

18. ábra: Vízimalom Dunapentelénél, 1915., képeslap

19. ábra: Vízimalom Dunapentelénél, 1915., nyomdára átfestett eredeti fotó

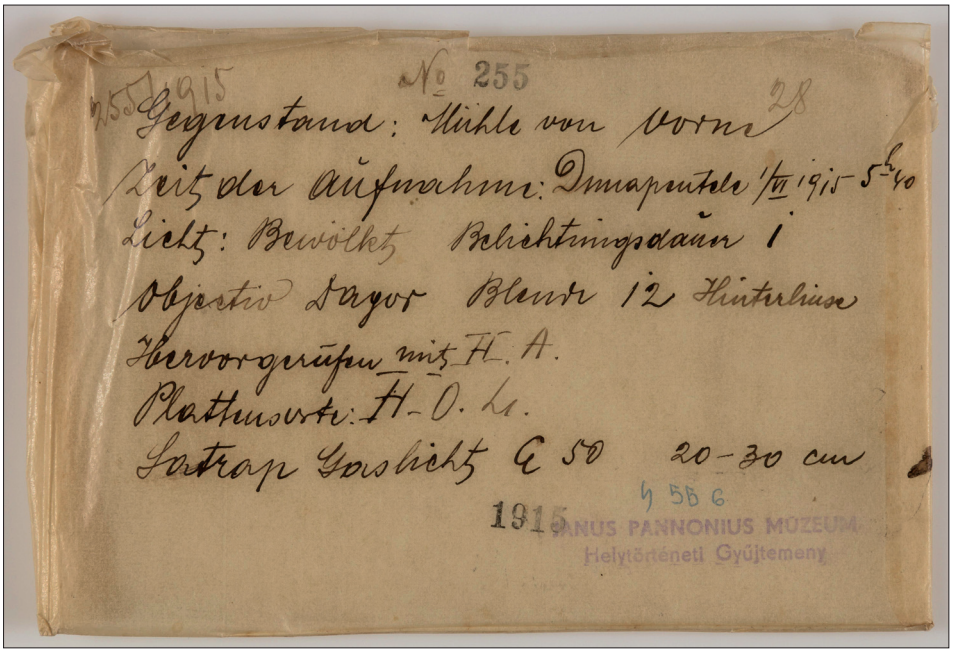

20. ábra: Vízimalom Dunapentelénél, 1915., a negatív tasakja

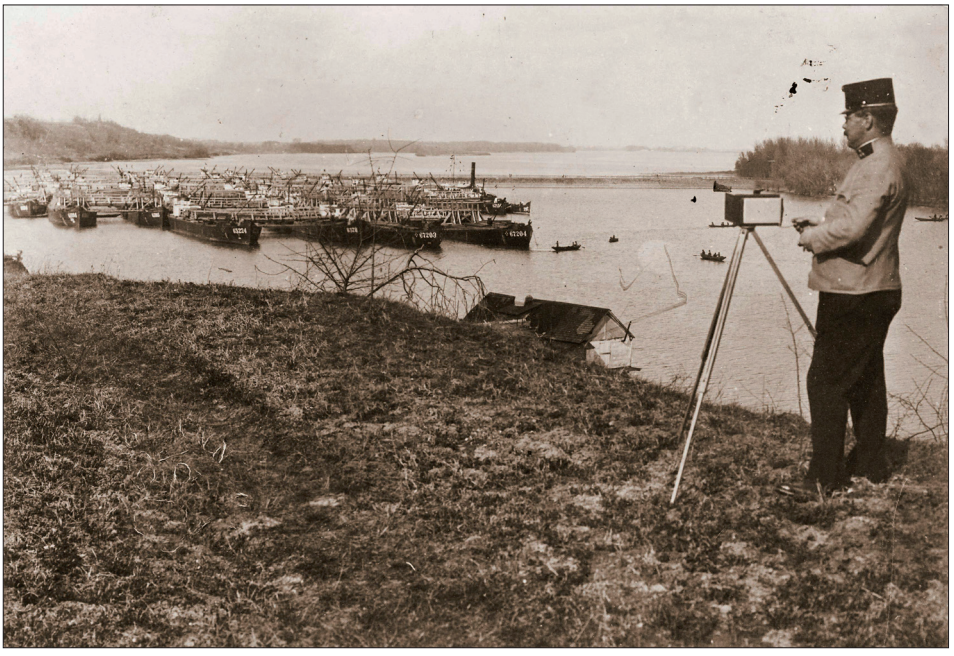

21. ábra: Fényképező katonatiszt

22. ábra: Hadikikötő Ruszcsuknál, 1916.

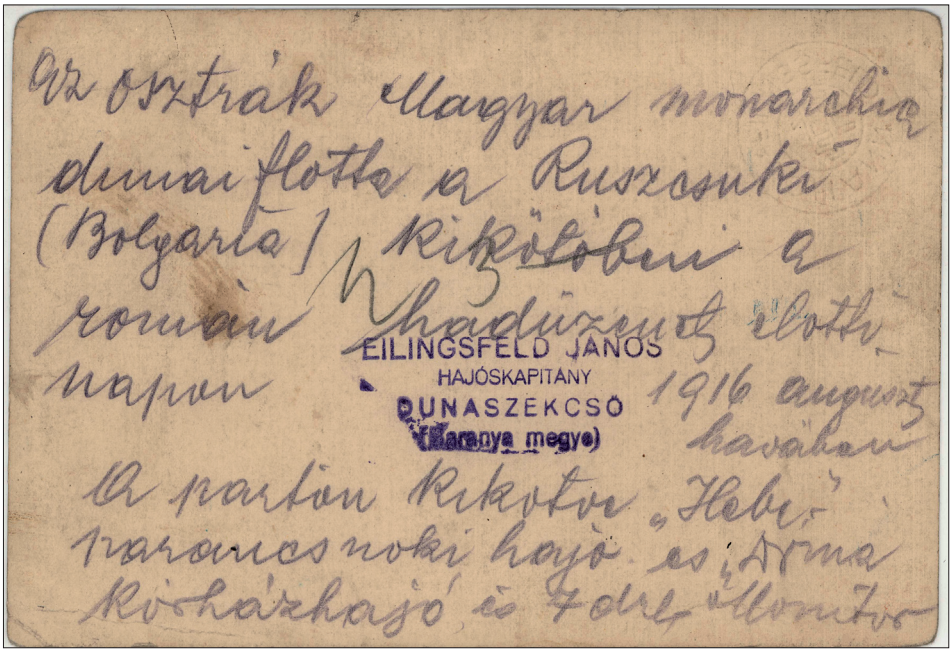

23. ábra: Hadikikötő Ruszcsuk, hátoldal, 1916.

24. ábra: Német csapatok behajózása Brailaban, Odessa felé, 1917.

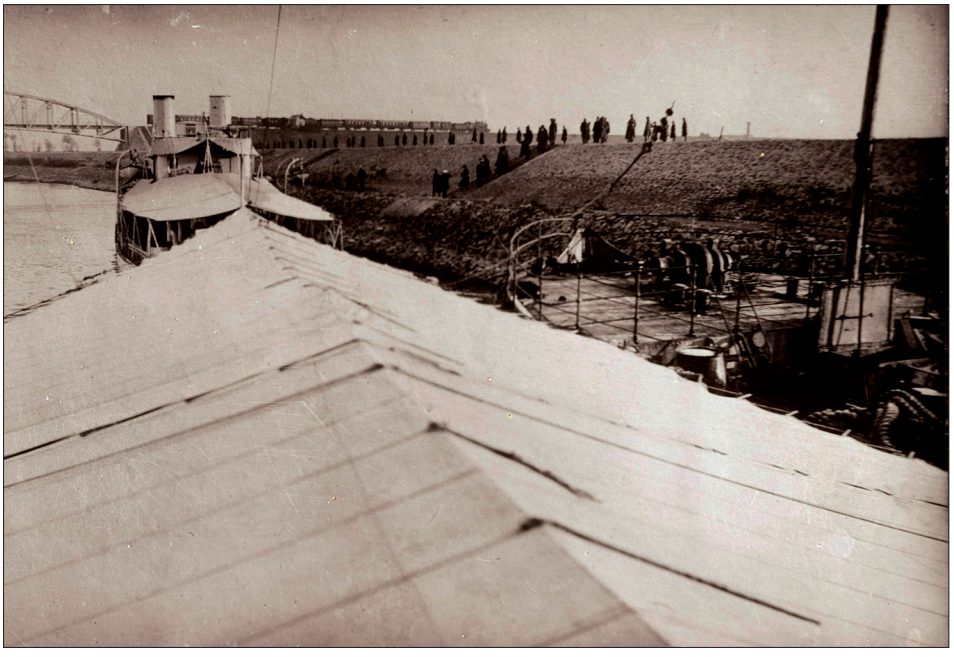

25. ábra: IV. Károly száműzése, Baja, 1921. november

26. ábra: Anya halott gyermekével, Dunaszekcső, 1922. május 17.

27. ábra: Helios képeslap
(Eilingsfeld felv.)

28. ábra: Az Ada-Kalehi kazamatában, 1928. augusztus 12.

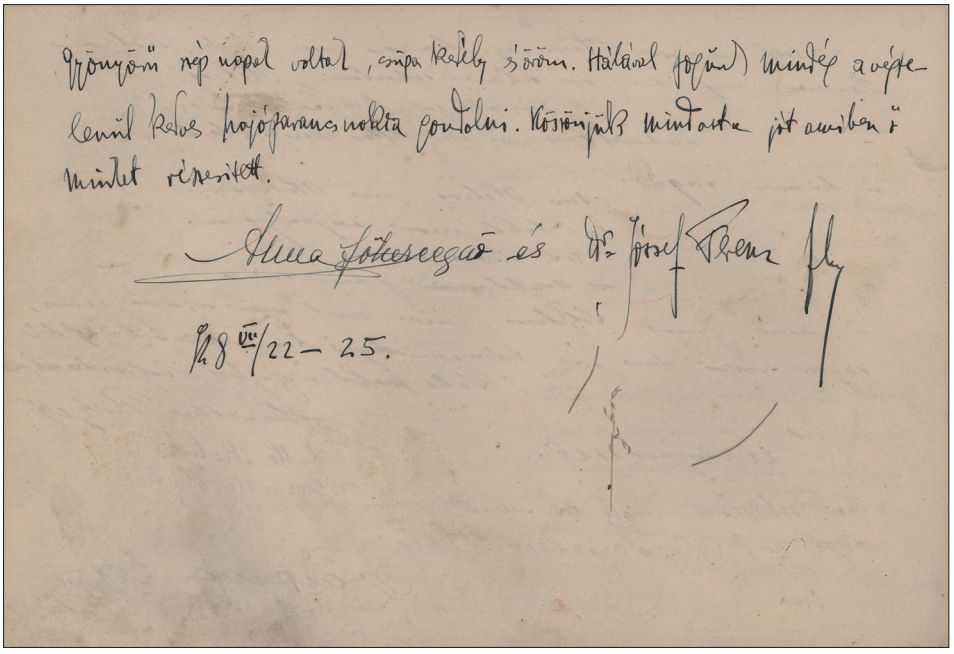

29. ábra: Emlékkönyv, Anna főhercegnő és Dr. József Ferenc főherceg bejegyzésével, 1928. július 22-25.

Összefoglalás

Itt van egy hosszú és meglehetősen érdekes életet élt folyami hajóskapitány életművének egy része. Történtek erőfeszítések az anyagok megmentésére, biztonságos tárolására, múzeumi feldolgozására, pár éve a gyűjtemény egy kis részét kiállították a pécsi Janus Pannonius Múzeumban, képeiből kisebb válogatások készültek, ezeket kiállítottuk a Mai Manó Házban Budapesten és más helyeken, de ezek még csak az első lépéseket jelentik, hogy érdemének megfelelő módon kezeljük és hasznosítsuk ezt az anyagot. Sok évtizednyi tapasztalattal bizton állítom, hogy a képanyagból megfelelően válogatva, szakszerű, ámde a közönség által is olvasható, bő képaláírásokkal ellátott képeskönyv állítható össze a dunai hajós fényképeiből, ami biztosan sokak polcára felkerülhetne. És azt is gondolom, hogy ha akadna egy hajózási szakember, aki lépésről lépésre követve Eilingsfeld feljegyzéseit, a Janus Pannonius Múzeumban, Mohácson, a DDSG bécsi levéltárában és más helyeken kutatva nyilvánosságra hozná az életmű további részleteit, az is fontos adalék lenne múlt századi hajózástörténeti tudásunkhoz.

Majdnem minden adott, a többi rajtunk múlik.

Irodalom

Tóth G. P. 2009: Danubius Fluvius. Képfolyam. Hagyományok és Értékek Polgári Társulás, Pozsony – Szlovák Nemzeti Múzeum – A Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, Pozsony. - http://www.danubius-fluvius.eu/fenykepek/johanneil_hu.html

Bán A. – Szabó M. 2012: Fotográfiák vidéki gyűjteményekben (1. rész). - Fotóművészet, 2012. LV. évf. 3. sz. http://www.fotomuveszet.net/korabbi_szamok/201203

Adatbázisok, linkek:

http://hvorecky.wordpress.com/2009/08/20/forgotten-danube/
http://www.lugio.hu/regi/torten/helso.htm
http://www.hajoregiszter.hu/
http://www.danubius-fluvius.eu/fenykepek/johanneil_hu.html
http://www.dunaszekcso-startlap.eu/flagallery/dunafoto/
www.maimano.hu/ritkanlatottkepek_utazas/lexikon/e.html

From Regensburg till Sulina and back. Photographic heritage of Captain János Eilingsfeld from the first half of the 20th century

KINCSES KÁROLY

The history of Hungarian photography has been made countless surprises for the present day. These include the oeuvre of the Danube Steamboat Company's Captain as well. Johann Eilingsfeld, who born in Mözs and died in Dunaszekcső, did not do anything than sailed up and down the Danube on different lines and steam tugs and took pictures. Meanwhile, the history happened around him. He photographed rakish boats, nicely dressed ladies and gentlemen in the happy peacetime. Then funnels and spars of sunken ships and battered down houses from Rusze till Beograd from the World War I. We have a real papparazzi photo too, on which the last, exiled Hungarian King Charles IV. and his wife the Queen Zita shipped into the English river gunboat. Whose that is not enough, you can see variety landscapes, castles, boats and people up to the beginning World War II.. All of these documented pictures in saved and savable condition are still waiting a bigger exploration and publishing in the Archiv Photo Collection of the History Department of Janus Pannonius Museum.